

Rizika zkoumání sociálních systémů

Kauzalita, zkreslení, experiment

Metodologie výzkumu politiky a mezinárodních vztahů

2015

Obsah přednášky

- **Redukce reality** v sociálně vědném výzkumu;
- **Podmínky** pro konstatování kauzální souvislosti;
- **Důsledky neúplné kontroly** sociálního systému:
 - Charakteristika druhů zkreslení při sledování proměnných a konstatování kauzálního vztahu.
 - Problematika zkreslení jako důsledek procesu zkoumání.
- Seznámení s logikou experimentu;
- **Kvantitativní** a **kvalitativní** logika výzkumu;
- **Dedukce** a **indukce** ve výzkumu.

Empiricko-analytický přístup

- *Je to metodologický přístup - klade důraz na **neutrální postoj** vůči studovanému předmětu (výroky nejsou ovlivňovány apriorními soudy);*
- *Klíčová je nestrannost, schopnost **podstoupení odborné kritiky**, schopnost objektivizace dosažených poznatků;*
- *Veškerá **využitá fakta** musí být přesně a **explicitně uvedena** pokud nejsou původní, musí být uveden **zdroj**;*
- *Je třeba uvést explicitně všechny **výchozí předpoklady** (to co se nedokazuje – to omezuje využitelnost);*
- *Je vhodné uvést **osobní motivaci** pro zkoumání.*

Sociální systémy a nebezpečí nedostatečné kontroly

- **Sociální systémy** v sociálních vědách: velice **komplexní** přirozené systémy, není jednoduché je **izolovat** od významných vazeb okolí.
- **Riziko** – v rámci analýzy budou **chybět klíčové proměnné a vztahy**, jiné budou **nesprávně zařazeny** (podstata zkreslení).

Cíle zkoumání sociální reality

- Hledání opakujících se schémat, **pravidelností**, usuzování na logiku fungování přirozených systémů.
- Snažíme se izolovat jevy a vykládat je pomocí pozorování proměnných a vztahů mezi nimi – o vyvozování **příčinných** (kauzálních) **vztahů** a následnou generalizace do pravidel – zákonů.
- Takové **zobecnění** znamená **vysvětlení** sociální reality, umožňuje porozumění světu.

Redukce reality

- Redukce **počtu** pozorovaných **proměnných**
- Redukce **analyzovaných vztahů** mezi nimi
- Redukce zkoumané **populace** na vzorek (N=?)
- Redukce časového **kontinua** (bod, několik málo bodů)

Kauzální charakter vztahu

Podmínky pro konstatování vztahu příčiny a následku:

1. Musí existovat **změny v obou proměnných**.
2. Změny musí být v **logickém časovém pořadí**.
3. Musíme **vyloučit** existenci **další (vnější) příčiny**.

„Lidé čtou Foreign Affairs a proto rozumí blízkovýchodnímu konfliktu“

1. Kdo **čtou** - jsou **schopni vysvětlit** - existuje souvislost - (resp. čím častěji/více - tím častěji/více..) *splněna první podmínka (!)*
2. Nejsme schopni říct **co bylo dřív** – nečtou třeba proto, že tomu rozumí? – *nesplněná druhá podmínka (!)*
3. Nejsme schopni vyloučit jinou proměnou – možná jsou schopni vysvětlit, **z jiného důvodu** než je čtení FA (píší, učí, byli tam, podíleli se na tom...) – *nesplněná třetí podmínka (!)*

Druhy zkreslení

(při sledování proměnných a konstatování kauzálního vztahu)

Kauzální vztah může být **zdánlivý**, **zastřený** či **neprůkazný** a to např. z důvodu:

- nepravé korelace;
- vývojové sekvence;
- chybějícího středního členu;
- dvojí příčiny.

Nepravá korelace

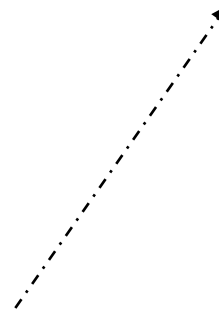
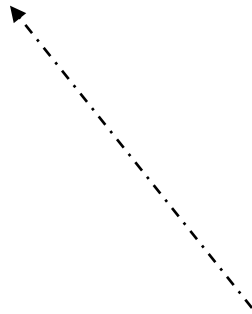
Nezahrnutá proměnná **ovlivňuje obě** analyzované!

- *Pozorování:* Země v **EU** mají **zodpovědnou** zahraniční politiku.
- *Hypotéza:* Zodpovědná zahr. politika je **důsledkem** členství v EU.
- *Nezahrnutá proměnná:* Politická a ekonomická **struktura** zemí EU (**vyspělé průmyslové demokratické** země)
- *Nepravá korelace - vysvětlení:*
 - Vyspělé země potřebují pro maximální rozvoj své ekonomiky společný volný trh (proto jsou v EU);
 - Vyspělé země preferují kooperativní a předvídatelné mezinárodní politické a ekonomické prostředí (proto mají zodpovědnou zahraniční politiku)...

Členství
v EU

Zodpovědná
zahraniční
politika

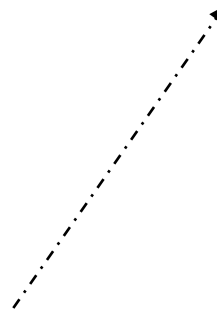
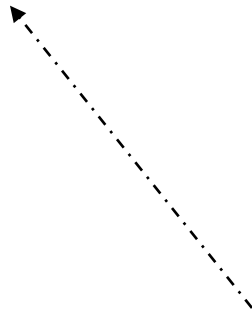

Politická a
ekonomická
struktura
(**vyspělost**)
země

Čápi

Děti

Venkov

Vývojová sekvence

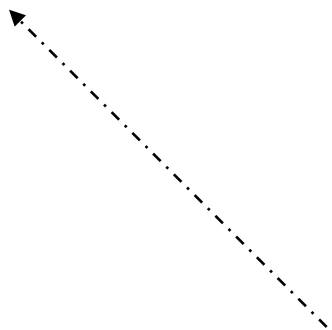
Předcházející nepozorovaná proměnná ovlivňuje „nezávislou“ proměnnou

- *Pozorování:* **Chudé** rozvojové země usilují o hospodářskou **nezávislost**.
- *Hypotéza:* Nízká ekonomická úroveň státu, vede ke snaze o dosažení hospodářské soběstačnosti.
- **Předcházející nepozorovaná** proměnná, která ovlivňuje nezávislou proměnnou: **koloniální minulost** (nerozvinutých) zemí.
- *Vysvětlení:* Chudé rozvojové země po získání nezávislosti nechtějí být hospodářsky svázané s **bývalými kolonizátory...**

Nízká
hospodářská
úroveň

Snaha o
hospodářskou
nezávislost

Koloniální
minulost

Chybějící střední člen

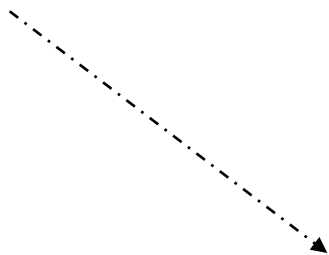
Mezi příčinou a následkem je **mezikrok** – významná proměnná, bez které **souvislost nedává smysl**.

- *Pozorování:* **Vyspělé země** jsou **proti liberalizaci** trhu se **zemědělskými** komoditami.
- *Hypotéza:* Hospodářská **vyspělost**, je důvodem pro odpor proti liberalizaci zemědělských trhů.
- **Chybějící střední člen**, který jsme nezahrnuli do analýzy: neefektivní a **nekonkurenceschopné zemědělství** - důsledek **solidarity** mezi sektory.
- *Vysvětlení:* S hospodářským rozvojem často souvisí **zaostávání primárního** sektoru (v efektivitě i příjmech). Následná **regulace** a ochranářství vede k nekonkurenceschopnosti sektoru. Zájmové skupiny ovlivňují politiku země – aby ta nepodporovala liberalizaci.

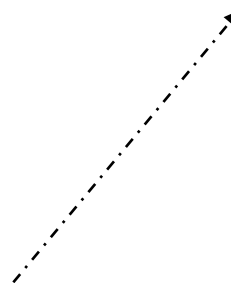
Hospodářská
vyspělost

Odmítání
liberalizace
agrárních trhů

Neefektivní
zemědělství
(solidarita)

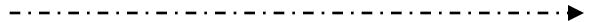

Dvojí příčina

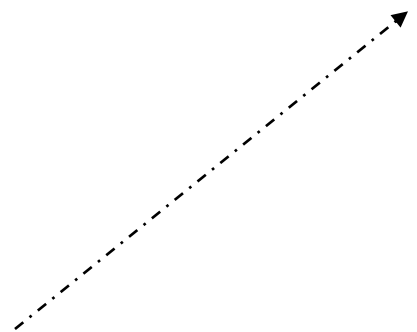
Následek má **dvojí příčinu**, při **vynechání** jedné z nich je souvislost **neprůkazná**.

- *Hypotéza*: Země s **kvalifikovanou** pracovní **silou**, technologicky vyspělá, s vysokým HDP na obyvatele má konkurenční výhody a bude proto vnímat **globalizaci pozitivně**.
- *Pozorování*: v současné době jsou politiky vyspělých zemí často **brzdou** globalizačních tendencí...
- *Chybějící druhá příčina*: preference **jistot** před příjmem při dosažení vysoké životní úrovně, problematické postavení **citlivých odvětví**...
- *Vysvětlení*: ve vyspělých zemích jsou zároveň **citlivé sektory**, které jsou vystaveny tvrdé zahraniční konkurenci – vzhledem k **solidaritě** je snaha poskytovat těmto pracovníkům příjmy obvyklé v jiných odvětvích; existuje rozvinutý sociální systém + **zájmové skupiny** jsou silné a aktivní.

Míra vyspělosti
zemí

Míra podpory
globalizace

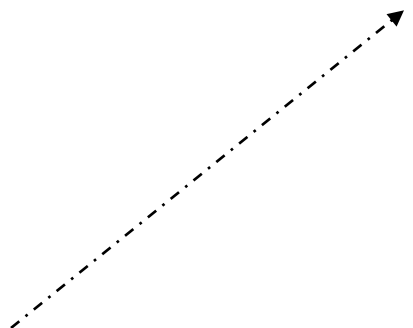
Mzdové náklady, náklady
sociálního státu, tlak
zájmových skupin

Vzdělání

Příjem

Seniorita

Zkreslení při výzkumu

Kampaň pro podporu vstupu do EU / Eurozóny

Historie – vnější činitel koinciduje v čase a je milně interpretován jako vliv kampaně.

Zrání – změny vyvolané tokem času promění populaci a jsou zaměněny za efekt kampaně.

Prostředí – jeho působení samo změní hodnoty proměnné.

Instrumentace – změna výzkumného nástroje, nástroj neprodukuje reliabilní výsledky.

Testování – samo měření působí změnu v hodnotách proměnných.

EUR posílí vůči USD; USA zveřejní obavy z konkurence dobudovaného vnitřního trhu; Irsko pustí Nice; evropský export vzroste (**HISTORIE**).

Lidé se náhodně setkají s informacemi o EU; získají praktické zkušenosti s tím jak lze přejít hranice a jaký je rozdíl mezi zeměmi které tam jsou a které ne; ti kdo mají strach z Německa se stávají menšinou; nikdo nekupuje pozemky v pohraničí; lze pracovat v zahraničí, zlepšuje se jazyková vybavenost (**ZRÁNÍ**).

Respondenti znechuceni neustálým omíláním vstupu do EU a už raději odpovídají že „jo“ nebo naštvaně že „ne“(**PROSTŘEDÍ**).

Naštvaní jsou i tazatelé a ptají se ledabyly a dotazníky si vyplňují sami...(**INSTRUMENTACE**).

V důsledku tázání se, se nastartuje myšlenková aktivita, kterou by taková věc jako kampaň nespustila a člověk „získá“ názor (**TESTOVÁNÍ**).

„Experiment“ v sociálních vědách

Příklad:

Vstup české republiky do EU – účinek přesvědčovací kampaně (?)....

- Nástroj - **výzkum veřejného mínění;**
- **Před** zahájením kampaně: **40%** pro vstup, **po** skončení kampaně **60%** pro vstup.

Interpretovat nárůst odpovědí pro, jako důsledek kampaně je **nepodložené** a dost možná **nesprávné**.

běžné postupy...

Srovnávání statistických skupin:

(Sledoval kampaň? Jaký má názor na vstup do EU?)

- Kdo **sledoval**, je **častěji pro vstup** (samovýběr...).
- Nevíme co bylo dřív (postoj, či sledování kampaně?).
- Splněna jen podmínka souvislosti, nejsme vůbec schopni vyloučit jinou příčinu ani nevíme co bylo dřív.

Předběžné a následné pozorování:

(Měříme před kampaní a po ní)

- Před kampaní: co si myslí o vstupu do EU?
- Po kampani: co si myslí o vstupu do EU?
- **Před kampaní bylo pro vstup méně než po ní...** splněna i podmínka časové následnosti, nevíme ale jestli to není způsobeno jinou příčinou (!)

Experiment - charakteristika

Pracuje s **experimentální** a **kontrolní** skupinou:

- **experimentální** skupina je **vystavena** změně v důsledku **manipulace** s **nezávislou** proměnou;
- následně se **měří** hodnoty **závislé** proměnné v experimentální skupině;
- poměřují se s hodnotami závislé proměnné v **kontrolní** skupině.

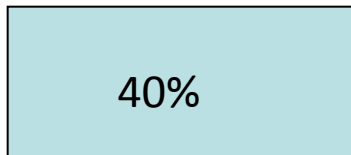
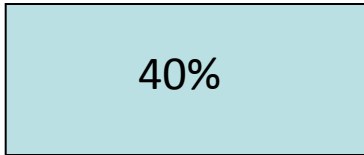
Postup při experimentu

Příklad: **Kampaň „Vstup ČR do EU“** (dopad konkrétního segmentu kampaně – film, přednáška, reklama..)

1. Vytvoříme **dva** reprezentativní **vzorky** populace;
2. **Jeden vystavíme** kampani (filmu, přednášce...);
3. **Srovnáme** jejich postoje ke vstupu do EU;
4. **Rozdíl** mezi nimi je **vliv** (*segmentu*) kampaně;
5. Podmínky:
 - musíme zajistit, aby experimentální skupina byla a neexperimentální skupina nebyla vystavena podnětu;
 - obě skupiny jsou statisticky „shodné“;
 - nejsou ovlivněny jinými vlivy.

Nákladné a velmi obtížné (!)

Kontrolní skupina

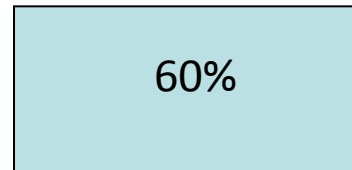
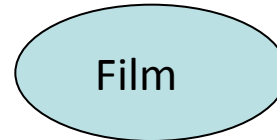
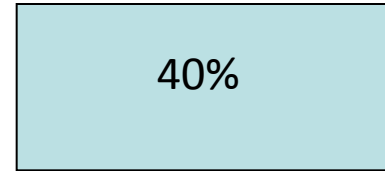
50% (?)
60% (?)

Předběžné měření

Intervence

Následné měření

Experimentální skupina

Kvantitativní výzkum	Kvalitativní výzkum
Cílem testování hypotéz	Cílem generování hypotéz, porozumění, teorie
Omezený rozsah informace o mnoha jednotkách výzkumu	Mnoho informací o malém počtu jednotek
Silná redukce počtu pozorovaných proměnných , silná redukce počtu sledovaných vztahů mezi těmito proměnnými	Silná redukce počtu sledovaných jednotek
Snadná generalizace na populaci	Generalizace na populaci často nemožná

- **Kvantitativní výzkum**

- testuje hypotézy → ověřuje teorii – snaží se o **výklad** – RELIABILNÍ (*při opakovaném měření stejné výsledky*).

- **Kvalitativní výzkum**

- vytváří nové hypotézy → produkuje teorie – snaží se o **porozumění** - VALIDNÍ (*měří to co chceme zkoumat – platný*).

	Induktivní	Deduktivní
OD	Shromáždění pozorování (dat)	Vypůjčené či zkonstruované teorie
PŘES	Produkcí generalizací	Produkcí hypotéz
K	Využití těchto generalizací při dalším výzkumu	Testování hypotéz porovnáním s daty
CÍL	Vytváření teorií	Testování teorií , falzifikace, podpora přeživších teorií